

Dominik Dvořák, Jan Vyhnálek, Jana Straková, Jaroslava Simonová, Vít Šťastný

Název příspěvku

Kvalitativní longitudinální přístup ve výzkumu přechodu žáků do středního odborného vzdělávání (Qualitative Longitudinal Approach to Students' Transition to Upper Secondary Vocational Education)

Klíčová slova v ČJ

Kvalitativní výzkum, longitudinální studie, odborné vzdělávání, přechody, postoje

Klíčová slova v AJ

Qualitative research, longitudinal study, vocational education and training, transitions, attitudes

Cíle v ČJ

Příspěvek přináší předběžná zjištění o proměnách postojů dospívajících k jejich vzdělávací dráze, zejména z hlediska volby mezi zamýšleným ukončením studia výučním listem oproti maturitní zkoušce. Zaměřuje se zejména na vliv navštěvovaných škol na postoje žáků. Předmětem pozornosti jsou také metodologické otázky a etické aspekty spojené s použitím prospektivního longitudinálního kvalitativního výzkumného plánu.

Teoretická východiska v ČJ

Jednou z konstant sociologie vzdělávání je tvrzení, že dělnické profese si volí dospívající z dělnických rodin. Tento jev bývá zpravidla interpretován za pomoci různých teorií reprodukce sociálního kapitálu rodin a je dobře popsán i v českém prostředí, podobně jako aspekty kariérního rozhodování. Náš příspěvek vychází z předpokladu, že v souvislosti s volbou střední školy je vhodnější mluvit spíše o volbě další vzdělávací dráhy než o volbě povolání (Hlad'o, 2010). Ve stratifikovaném českém vzdělávacím systému se totiž zásadním jeví hlavně rozhodnutí mezi maturitním a nematuritním oborem. Jako velmi nadějný koncept pro analýzu vlivu školy na kognitivní výsledky i non-kognitivní charakteristiky žáků se nabízí tzv. akademický optimismus učitelského sboru. Ptáme se tedy na to, jak různé školy jako instituce (základní vs. střední) i organizace (různé školy v segmentu odborného vzdělávání) svou kulturou působí na postoje žáků k vzdělávací dráze.

Metodologie v ČJ

Výzkumnou strategií vhodnou pro studium vnímání a zvládání změn a kontinuity sociálního světa v čase je longitudinální kvalitativní výzkum (QL – Neale, Henwood, & Holland, 2012; Thomson & McLeod, 2015). Vzorek tvoří 12 učňů z různých škol, se kterými provádíme opakované kvalitativní rozhovory (zatím proběhly rozhovory v devátém ročníku, na konci prvního ročníku střední školy a další rozhovor bude proveden v době ukončení školy). Sledujeme nejen vnímání událostí ve školní dráze z perspektivy aktérů, ale opakovaným dotazováním „na totéž“ také změnu interpretace a hodnocení téže události v čase.

Závěry v ČJ

Probíhající výzkum přináší kvalitativní poznání mechanismů, kterými rozhodování žáků o vzdělávací dráze ovlivňují jak základní školy, tak střední odborné školy a odborná učiliště. Nezaměřujeme se při tom primárně na kariérní poradenství, ale spíše na signály, které žákům o jejich šanci uspět v sekundárním vzdělávání vysílá škola nepřímo. Konkrétně srovnáváme, jak se staví žáci k možnosti získání maturitní zkoušky v 9. ročníku, s tím, jak se jejich plány mění na základě zkušenosti na střední škole. Předběžné výsledky poukazují na odlišné působení různých škol v závislosti na jejich kultuře.

Souhrn příspěvku v AJ

The qualitative paper explores/analyses the role of school in forming the attitudes of students in Czech vocational education. The Czech Republic selects/differentiates/upper secondary students into three tracks with very different curricula – academic, professional and vocational. Although the vocational education plays a very important role in the Czech education system, there is a lack of research evidence about the factors influencing student achievement and attitudes in this educational segment. The main aim of this research project is to examine the relationship between vocational students' school experiences and their attitudes to the future educational trajectory. Preliminary results of qualitative case studies of the transition from compulsory lower secondary education to upper secondary vocational schools will be presented. The paper deals also with methodological and ethical issues of longitudinal qualitative studies.

Bibliografie

Hlad'o, P. (2010). Dynamika rozhodování žáků základních škol o další vzdělávací dráze. *Studia paedagogica*, 15(2), 87–104.

Neale, B., Henwood, K., & Holland, J. (Eds.). (2012). Advancing methods and resources for qualitative longitudinal research: The Timescapes experience. *Qualitative Research* [monotematické číslo], 12(1).

Thomson, R. & McLeod, J. (2015). New frontiers in qualitative longitudinal research: an agenda for research *International Journal of Social Research Methodology*, 18(3), 243-250. doi.org/10.1080/13645579.2015.1017900